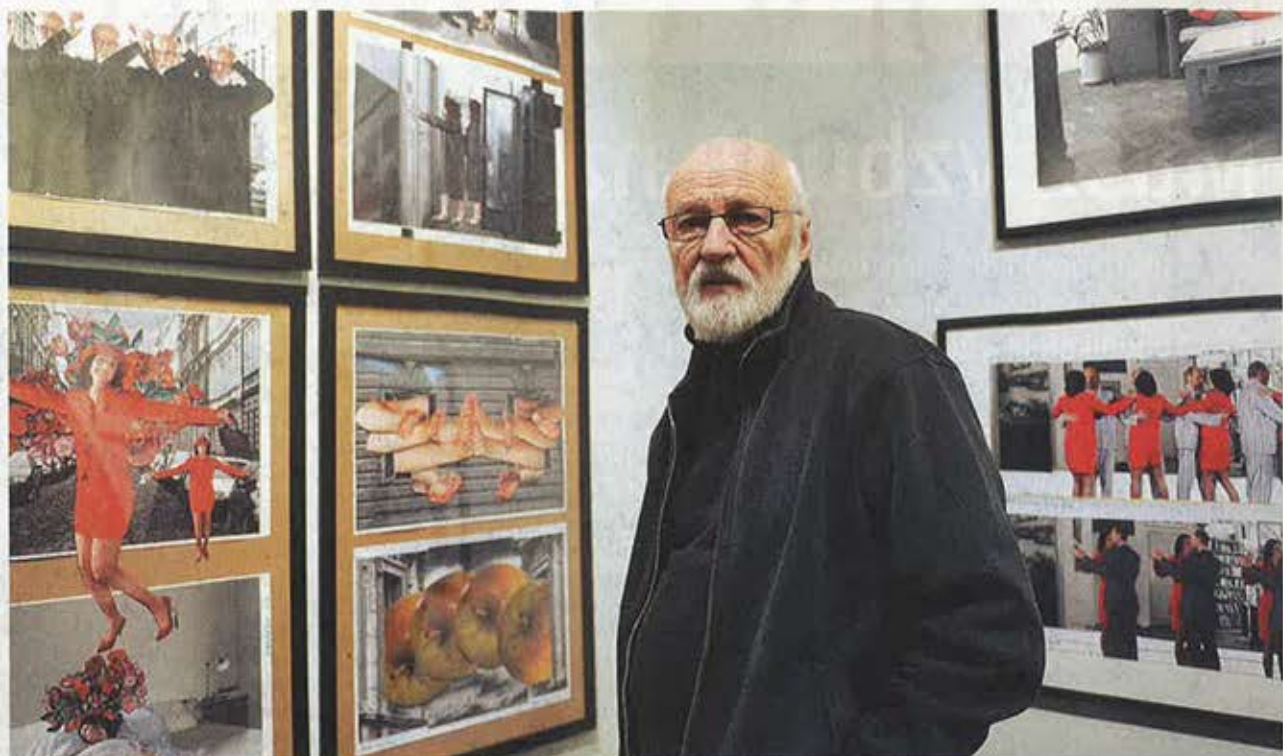

| **Svět ho obdivuje.** Jan Švankmajer sám přiznává, že věci jej zajímají více než lidé

Švankmajerova monografie se podobá kunstkabinetu kuriozit

KNIŽNÍ RECENZE

Ivan Adamovič | Praha

Je příznačné, že autorem většiny textů knihy Jan Švankmajer – Možnosti dialogu / Mezi filmem a volnou tvorbou, jež navazuje na autorovu stejnojmennou výstavu, nenapsal Čech, ale francouzský publicista a člen surrealistického hnutí Bertrand Schmitt. Švankmajer byl v našich končinách vždy trochu exot, zatímco svět jeho umění obdivoval, což dokládají nejen filmové dokumenty pro zahraniční média, ale třeba i u nás zcela neznámé výtvarnickovy ilustrace k japonskému vydání Alenky v říši divů a jiných titulů.

Exotičnost a problematičnost Švankmajerova řazení do hlavního proudu umění pramení i z toho, že byl dlouhá léta právě z tohoto prostoru vytlačován, a proto se pohyboval v šedé zóně mezi povoleným (animované a dokumentární filmy) a soukromým. Kromě toho je zde i výtvarníkovy uvědomovaná umanutost a zacyklenost, které vedly k tomu, že se vedle působivých, objevných prací

věnoval také triviálním variacím na dané téma, zejména ve volné tvorbě. Sklon k manýrismu, dekorativnosti a uměleckému množování jej nikdy neopustil.

V jeho díle, jež má být počtou svobodě a imaginaci, pozoruhodně absenteje konkrétní člověk. Jako by tento autor poučený Freudem a bádáním ve světové mytologii příliš neuznával specifický lidský osud a takzvanou psychologii. I živé herce animuje do loutek podle vzoru umlčeného sovětského teoretika dramatu Vsevoloda Mejercholda. Dělá z nich bezmocné panáky unášené archetypálními motivy nebo na ně nahlíží optikou univerzálně platné frašky.

Sám přiznává, že je povahou v podstatě nekrofil – věci jej zajímají více než lidé. Vlastně pokud se objevuje skutečný člověk, je to jedině tvůrce sám. Celé výtvarnickovo dílo stojí na analýze vlastních prožitků a vzpomínek. Byl také iniciátorem řady kolektivních „her“, jejichž účastníci prozkoumávali dosud neznámé či nevědomé.

Základem důkladné mono-

František Dryje a Bertrand Schmitt: Jan Švankmajer: Možnosti dialogu

Nakladatelství: Arbor

Vítav, 2013

Hodnocení: 90 %

grafie je Švankmajerův podrobný životopis rozepsaný téměř rok po roce a protkaný hustou sítí odkazů na další literaturu. Podepsaný je sice zmíněným Schmittem, ale bez podrobné konzultace se Švankmajerem by byl sotva realizovatelný.

Druhým pilířem mimořádně obrazově bohaté knihy je text Františka Dryjeho Jan Švankmajer, surrealist. Na příkladu tvůrce filmového díla zkoumá jeho začlenění do surrealismu a zpětně i funkci tohoto uměleckého směru v moderní „realistické“ době. Rovněž Dryje

je dlouholetým činitelem české surrealistické skupiny a šéfredaktorem časopisu Analogon, tudíž jeho text má často spíše charakter manifestu.

Autor se často neudrží na uzdě a buď se pokouší o odbornost, nebo dává průchod vlastním emocím a preferencím více, než by se od podobného textu čekalo. V jádru jde však o poetický výklad těžící již z dřívějších Dryjeho textů na toto téma. Nad textem se klenou dvě nezpochybňované a hojně odkazované autority – Sigmund Freud a Václav Effenberger.

Publikace přibližuje široké veřejnosti i méně známé aspekty Švankmajerova díla. Je to například originální zdůrazňování dotykových počitků v umění realizované v nesčetných objektech kladoucích otázku, zda dotek může provokovat obraznost stejně jako obraz. Zajímavý je také jeho nedokončený katalog neexistujících tvorů a strojů, ze kterého by se jednou mohla stát zajímavá borgesovsky laděná autorská kniha.

Autor je spolupracovníkem redakce